

читача текстова інформація перетворюється на смислову інформацію. Остання, з одного боку, зіставляється з мовною інформацією тексту (поверхневий смисл), а з іншого – з осягненням усіх елементів тексту в поєднанні з фоновими знаннями та інформаційним тезаурусом комунікантів (глибинний смисл). Завдання викладача – навчити студента віднайти та проаналізувати глибинний смисл як стратегію впливу на читача.

Отже, ми теоретично обґрунтували цінність запровадження прагматичного аспекту в систему навчання лінгвістичного аналізу тексту та довели необхідність цієї роботи з метою формування вмінь особистості впливати словом та досягати найвищого результату в процесі комунікативної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арутюнова Н.Д. Фактор адресата//Изв. АН СССР. Сер.: лит. и яз. 1981. – Т.40. – С.356-367.
2. Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістичної прагматики/Ф.С. Бацевич. – К.: Академія. – 2011. – 304 с.
3. Болотнова Н.С. Филологический анализ текста/ Н.С. Болотнова. – М.: Флинта. – 2007. – 520 с.
4. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту/ Т.А.Єщенко. – К.: Академія. – 2009. – 264 с.
5. Киселева О.Н. Структура урока русского языка в средней школе: Учебное пособие / О.Н. Киселева. – Томск: Изд-во Том. ун-та, 1993.
6. Сидоров Е.В. Проблемы речевой системности/ Е.В. Сидоров. – М., 1987.

Дружененко Р.С.

ПРАГМАТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ПРЕПОДАВАНИЯ ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО АНАЛИЗА ТЕКСТА

В статье теоретически обосновывается функционально-прагматический аспект обучения лингвистического анализа текста как учебной дисциплины с перспективой формирования лингвопрагматической компетентности студентов.

Ключевые слова: прагматический аспект лингвоанализа, признаки, категории текста, системно-структурная организация текста.

Druzenenko R.S.

THE PRAGMATICAL ASPECT OF TEACHING OF LINGUISTIC ANALYSIS OF A TEXT

In the article it is submitted the theoretical explanation of functional and pragmatic aspect of teaching of linguistic analysis of text as academic discipline with prospects of formation of the students linguistic-pragmatic competence.

Key words: pragmatic aspect of linguistic analysis, features, categories of texts, system-structural organization of text.

УДК 378:001.89:656.61.052

Дягилева О.С.

УМОВИ СТВОРЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА У ВИЩОМУ МОРСЬКОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Стаття присвячена визначенню умов створення науково-дослідницького середовища морського вищого навчального закладу як важливого чинника формування дослідницької культури фахівця морської галузі. Автор зазначає, що визначені умови сприяють формуванню дослідницької культури – невід’ємної складової професіоналізму фахівця, яка забезпечує його відповідність світовим вимогам і стандартам морської галузі.

Ключові слова: науково-дослідницьке середовище, дослідницька культура, суб’єкт-суб’єктна взаємодія, самопізнання, система неперервної освіти.

Сьогодні існує підвищений попит суспільства на фахівців, здатних оперативно вирішувати нові завдання, втілювати творчу думку в кінцевий продукт діяльності, що зумовлює докорінні зміни у підготовці фахівця морської галузі. Сучасні вимоги до якості професійної освіти передбачають підготовку фахівців морської галузі до дослідницької діяльності у професійній сфері, формування у них дослідницької культури, оволодінні методами самостійного дослідницького пошуку, аналізу і синтезу процесів та явищ, корекції професійної діяльності.

Серед основних чинників, які впливають на формування дослідницької культури майбутнього фахівця морського флоту, є створення такого науково-дослідницького середовища у вищому навчальному закладі, яке б мотивувало курсантів до дослідницької діяльності і було основою безперервної освіти.

Теоретико-методологічне підґрунтя створення такого середовища розкрито у працях з філософського осмислення сучасних тенденцій в освіті З. Батишева, Х. Гадамера, Б. Гершунського, О. Добринської, Н. Таланчука та ін.

Дослідницький підхід до навчання у зарубіжній науковій думці представлений у роботах Є. де Боно, Д. Брунера, Д. Мезироу, М. Ноулз, Х. Таба, Д. Шваб та ін. У його основі знаходиться самостійний пошук учнями нового знання, нових пізнавальних орієнтирів на більш високому рівні складності.

Питання самоосвіти та становлення дослідницької культури вивчалися досить детально вченими-педагогами Ю.Бабанським, Б.Гершунським, В.Загвязинським, Т.Клімовою, Н.Кузьміною, О.Морозом, В.Семиченко, В.Сластьоніним, В.Сухомлинським, В.Тушевою, А.Шиховою та ін.

Проте проблема формування дослідницької культури фахівців морської галузі, зокрема створення відповідного науково-дослідницького середовища у вищому навчальному закладі, не була предметом спеціального педагогічного дослідження.

Мета статті полягає у визначенні умов створення науково-дослідницького середовища у морських вищих навчальних закладах, сприятливого для формування дослідницької культури фахівців.

В основі дослідницької діяльності знаходиться дослідницька активність суб'єкта цієї діяльності. О. Поддяков визначає її як творче відношення особистості до світу, яке виражається у мотиваційній готовності й інтелектуальній здатності до пізнання реальним шляхом практичної взаємодії з нею, до самостійної постановки різноманітних дослідницьких цілей, до винаходу нових способів і засобів їх досягнення, до отримання різноманітних, у тому числі несподіваних результатів дослідження, що не прогнозувалися, і їх використання для подальшого пізнання [4, с. 52]. Результатом дослідницької діяльності є сформованість дослідницької культури.

У наукових дослідженнях останніх років (І. Сенча) дослідницька культура визначається як певний спосіб і результат творчої самореалізації фахівця в інноваційній діяльності; особова властивість і певний ступінь володіння прийомами і способами вирішення педагогічних завдань; здібності, які виявляються в творчій професійній діяльності і характеризують особливості свідомості, професійного мислення; джерело нових знань і умінь, що забезпечують творчий професійний розвиток, прагнення до самовдосконалення [6, с. 8]. На формування дослідницької культури впливає багато чинників, серед яких важливим є відповідне науково-дослідницьке середовище вищого навчального закладу.

Під педагогічними умовами створення науково-дослідницького середовища ми розуміємо спеціально сконструйовані обставини, які впливають на зазначену якість, а саме: залучення курсантів до самопізнання як мотиваційно-стимулюючої діяльності досліджень у професійній сфері; оптимізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача зі студентами як єдиного простору співробітництва та інноваційно спрямованого пошуку шляхів удосконалення знань, умінь, навичок; упровадження у навчально-виховний процес вищого навчального закладу системи неперервної освіти.

Аналіз наукових праць з проблеми сутності самопізнання та його ролі у житті людини свідчить, що це процес, який розкриває шлях до саморозвитку, самореалізації. Ф. Перлз зазначає, що самопізнання є засобом досягнення людиною особистісної зрілості, яка, у свою чергу, характеризується здатністю брати на себе відповідальність, мобілізувати власні ресурси у непередбачених ситуаціях, прагнути найбільш повно реалізувати власний потенціал [3, с. 45-46]. У результаті самопізнання людина набуває здатності до особистісного зростання, самоудосконалення та самоактуалізації, що проектується на творче відношення до власного життя, професійну компетентність та бажання удосконалювати оточуючий світ. Аналізуючи самопізнання як процес, В. Маралов звертає увагу на наявність у ньому таких компонентів, як: цілі, мотиви, засоби досягнення результатів [3, с. 27]. Ми розділяємо думку вченого стосовно того, що самопізнання є проявом потреби у пізнанні. Саме це дає нам змогу стверджувати, що при створенні дослідницького середовища у навчально-виховному процесі вищого морського навчального закладу заохочення студентів до самопізнання дозволяє залучити їх до дослідницької діяльності, що є власне пізнавальним процесом на більш високому, творчому рівні його здійснення. Потреба у пізнанні пов'язана з потребою у досягненні.

Принципово важливе значення для обґрунтування нами зазначеної умови має її розгляд через цілі дослідницької діяльності. В. Маралов зазначає, що цілі самопізнання можуть бути вузькими та широкими. Вузькі пов'язані з пізнанням власних інтелектуальних можливостей, якостей характеру та інше. Якщо вони не спрямовані на усвідомлення перспектив подальшого життя, то залишаються суто статистичною інформацією для людини [3, с. 26]. Якщо ж людина сприймає результати самопізнання як основу для особистісного (і професійного) розвитку, то цілі набувають вагомого соціального контексту. Виникає питання: що я в змозі зробити для удосконалення особистісної сфери буття. Таким чином, самопізнання є шляхом до саморозвитку, що визначає "потребу людини у саморусі, готовність змінюватися на краще, відкритість інноваціям, гнучке ставлення до зовнішніх впливів, відмову від консерватизму і догматизму" [2, с.801]. Професійно-особистісний саморозвиток здійснюється за допомогою механізмів самопізнання, самоорганізації, самоосвіти, самооцінки, саморегуляції як прагнення до самоактуалізації на основі розвитку професійного мислення, реалізації творчого потенціалу, різноманітних форм дослідницької діяльності та ін.

Таким чином, активізація процесу самопізнання курсантів має тісний діалектичний зв'язок з розвитком дослідницької діяльності: пізнаючи себе як людину, майбутнього професіонала, курсант долучається до дослідницької діяльності, її цілей, форм, методів, його самосвідомість спрямовується на оцінку дослідницької діяльності як творчого процесу, що дозволяє усвідомлювати себе як автора власних дій, суб'єкта життєтворчості.

Людина, що прагне до саморозвитку на основі самопізнання, торує свій життєвий шлях цілеспрямованіше, реалізує себе в більшій мірі, досягає вищих результатів. Вивчаючи зазначену умову, звертаємо особливу увагу на аналіз форм самопізнання як базового етапу саморозвитку. До основних форм саморозвитку відносимо самоствердження, самоудосконалення та самоактуалізацію. Самопізнання дає змогу курсантові зрозуміти свої сильні і слабкі сторони, окреслити шляхи самоудосконалення, важливою формою якого є науково-дослідна робота.

Розглядаючи особливості самопізнання як важливої умови створення дослідницького середовища в морському навчальному закладі, необхідно проаналізувати сутнісні характеристики "Я-концепції" як одного з результатів реалізації зазначеної умови. Людина як особистість, індивід, суб'єкт різних видів діяльності є активною діючою істотою, яка реалізовує власні плани, котрі змінюють не лише світ, але й себе як регулювальника власної поведінки та діяльності.

У процесі віддзеркалення людиною самої себе формується образ "Я". На основі аналізу різних підходів до сутності "Я-концепції" А. Деркач дає визначення, яке є основою для наших подальших наукових пошуків: "Я-концепція" – це система уявлень індивіда про

самого себе і прояви стосунків особистості до себе й зовнішнього світу, в природі якої закладена оцінююча діяльність свідомості. Ця система вибудовується у процесі взаємодії суб'єкта з соціальним і предметним світом і є інтегральним утворенням в ареалі людини, відносно стійким і в той же час динамічним, таким, що піддається певним змінам [1, с. 323]. Розглядаючи особливості формування "Я-концепції", автор звертає увагу не те, що цей процес здійснюється через включення людини до різних спільнот, груп, а також через активну участь у різних видах діяльності. Тому залучення курсантів до процесу самопізнання, творчої дослідницької діяльності активно впливає на осмислення "Я-концепції" і дозволяє вибудовувати суб'єктивну картину професійного шляху, прогнозувати труднощі та віднаходити засоби їх подолання завдяки вмінням та навичкам дослідницької діяльності.

На нашу думку, залучення курсантів вищих морських навчальних закладів до процесу самопізнання ефективно здійснюється через створення психологічно доброзичливого клімату в навчально-виховному процесі, в основі якого – "суб'єкт-суб'єктні" взаємовідносини між викладачами та курсантами.

"Суб'єкт-суб'єктні" відношення розглядаються психологами (К. Альбуханова-Славська, М. Каган, О.Лентьєв, В. Слободчиков та ін..) як індивідуально-особистісні властивості учасників освітнього процесу, як особливий тип спілкування, в основі якого знаходиться діалогічна парадигма взаємодії.

Викладач є суб'єктом наукової діяльності, для якого характерна установка на співтворчість, емоційно позитивне спілкування, прагнення до співпраці, пошана, довіра. При цьому особлива увага приділяється розвиткові у педагогічного колективу інтересу як до мотивів і цілей навчальної діяльності курсантів, так і до мотивів їх (курсантів) наукової діяльності.

У цьому контексті особливо важливим для подальшої роботи є пошук засобів, що допомагають розвитку суб'єктної позиції і викладача, і курсанта. Ми вважаємо, що навчальна діяльність курсантів має бути оновлена за допомоги технології особистісно орієнтованої освіти, що базується саме на активізації суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин. Як наслідок, викладачеві вдається сприяти у прояві як професійних, так індивідуально-людських якостей, знаходити підтримку серед курсантів щодо подальшого прагнення до творчої наукової діяльності на основі самореалізації. Оновлення навчально-виховного процесу в зазначеному контексті базується на введенні діалогу в методичне забезпечення та рефлексії (студентів і викладачів) щодо аналізу результатів особистісного зростання суб'єктів діяльності. Діалог побудований на рівноправності партнерів, відкритості і довірі, сприйнятті особистості як найвищої цінності, зацікавленості в її знаннях, уміннях, навичках, професійному зростанні. Для реалізації цієї умови нами розроблено програму методичного семінару, який націлений на оволодіння викладачами методикою діалогічного спілкування, на розвиток установки на сприйняття курсанта як суб'єкта навчальної, наукової і в подальшому професійної діяльності.

Основою суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин стає спонукання курсантів до формулювання ідей, уявлень щодо вдосконалення різних аспектів професійної діяльності; заохочення курсантів до обговорення фактів, явищ, які суперечать реальним уявленням; стимулювання курсантів до висування альтернативних пояснень, припущень, здогадок. При цьому викладач дозволяє їм аналізувати власні припущення як у теоретичному так і в прикладному аспектах шляхом вільних обговорень у малих групах.

Учені переконані в безальтернативному пріоритеті залучення колективу курсантів у реалізацію суб'єкт-суб'єктних відносин. На наш погляд, перехід від об'єкт-об'єктних до суб'єкт-суб'єктних відносин у середовищі навчального закладу можливий через активізацію виховної роботи кураторів студентських груп, діяльність яких спрямована на розвиток свідомості курсанта щодо цінності іншої людини незалежно від її статусу, на розуміння значущості творчого наукового пошуку як запоруки успішної професійної діяльності та основи для самореалізації. З метою активізації суб'єкт-суб'єктних відносин нами було

розроблено та впроваджено у навчально-виховний процес морського вищого навчального закладу методичні рекомендації кураторам студентських груп. Результатом зазначеної роботи стала готовність викладачів та курсантів навчального закладу до співробітництва, наявність позитивної установки на творчу наукову діяльність, прояв інтересу викладача до особистості курсанта, курсанта до викладача, до предметів та навчальних занять.

Невід'ємною умовою створення наукового середовища у вищому морському навчальному закладі є створення системи неперервної освіти, яка забезпечує поступовий розвиток творчого потенціалу особистості викладачів і є систематичною пізнавальною діяльністю щодо освоєння і вдосконалення знань, умінь і навичок одержаних у загальноосвітніх і спеціальних установах, а також шляхом самоосвіти.

Концепція неперервної освіти дає змогу не тільки постійно оновлювати знання, а й формувати потребу в неперервному самостійному оволодінні ними, з проєкцією на творчу, активну позицію людини. Особливість неперервної професійної освіти полягає у взаємодії між знаннями, що здобуті на попередніх етапах освіти, і знаннями, які здобуватимуться у подальшому, взаємодії між теоретичними і практичними знаннями [2, с.582]. Ця ознака дає підставу стверджувати, що створення наукового середовища в морському вищому навчальному закладі і є середовищем неперервної освіти, оскільки колектив викладачів спонукає студентський колектив до збагачення власного досвіду інноваційними технологіями, професійними навичками, залучає як викладачів, так і курсантів до постійного наукового пошуку, обміну здобутками у професійній сфері й особистісному становленні. Результатом проходження різних стадій процесу неперервної освіти є не тільки звітування на кафедрах, а й передачах отриманих даних курсантам. Разом із викладачем студенти діляться новими знаннями, необхідними для професійної діяльності, уміннями та навичками, що дають можливість залучатися до самоосвіти, відкривають простір для самореалізації у професійній діяльності, задовольняють потребу у саморозвитку на етапі навчання у морському вищому навчальному закладі.

Таким чином, дослідницька культура є невід'ємною складовою фахівця дослідницько-інноваційного типу, яких потребує сучасна вітчизняна морська галузь. Формування такого фахівця у вищих навчальних закладах морського профілю можливе лише за умови створення відповідного науково-дослідницького середовища. Важливими умовами створення науково-дослідницького середовища є залучення курсантів до самопізнання як мотиваційно-стимулюючої діяльності досліджень у професійній сфері; оптимізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача зі студентами як єдиного простору співробітництва та інноваційно спрямованого пошуку шляхів удосконалення знань, умінь, навичок; упровадження у навчально-виховний процес вищого навчального закладу системи неперервної освіти. Визначені умови сприяють не лише розвиткові науково-дослідницького середовища, а й формуванню дослідницької культури фахівців морської галузі, рівень фахової підготовки яких відповідає світовим стандартам, а відтак підвищує їх конкурентоспроможність на світовому ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала / А. А. Деркач. – М.: Издательство Московского психолого-социального института, Воронеж: НПО "МОДЕКС", 2004. – 752 с.
2. Енциклопедія освіти / Гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Маралов В. Г. Основы самопознания и саморазвития: учеб.пособие / В.Г.Маралов. – М.: Издательский центр "Академия", 2002.– 256 с.
4. Перлз Фредерик, Хефферлин Р., Гудмэн П. Опыты психологии самопознания / Практикум по гештальттерапии / Перевод Михаила Папуше Гиль-Эсте. – Москва, 1993. – 240 с.
5. Поддяков А. Н. Методологические основы изучения и развития исследовательской деятельности // Исследовательская деятельность учащихся в современном образовательном пространстве / Под ред. А.С. Обухова. М.: НИИ школьных технологий, 2006. – С. 51-58.

6. Сенча І. А. Педагогічні умови формування дослідницької культури майбутніх менеджерів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / І. А. Сенча. – О., 2008. – 21 с.

Дягилева Е.С.

**УСЛОВИЯ СОЗДАНИЯ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ СРЕДЫ
В ВЫСШЕМ МОРСКОМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ**

Статья посвящена определению условий создания научно-исследовательской среды морского высшего учебного заведения как важного фактора формирования исследовательской культуры специалиста морской отрасли. Автор отмечает, что определенные условия также способствуют формированию исследовательской культуры – неотъемлемой составляющей профессионализма специалиста, которая обеспечивает его соответствие мировым требованиям и стандартам к специалистам морской отрасли.

Ключевые слова: научно-исследовательская среда, исследовательская культура, субъект-субъектное взаимодействие, самопознание, система непрерывного образования.

Dyagileva O.S.

**CONDITIONS FOR DEVELOPING A RESEARCH ENVIRONMENT
IN HIGHER MARITIME SCHOOL**

The article is devoted to determination of conditions for developing a research environment marine higher educational institution as the important factor of formation of a research culture specialists of the Maritime industry. The author notes that certain conditions also contribute to the formation of a research culture is an integral component of professionalism, which provides its conformity to international requirements and standards for Maritime specialists.

Key words: scientific environment research culture, the subject-subject interaction, self-knowledge, a system of continuous education.

УДК 378:371.134:51

Зацаринна В.В.

**МЕТОДИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ**

У статті на основі аналізу основних підходів до поняття "методична компетентність" у сучасних педагогічних, психологічних і методичних дослідженнях уточнюється, який етап професійної методичної підготовки майбутнього вчителя математики характеризує поняття "методична компетентність", і виявляються основні ознаки поняття "методична компетентність" майбутнього вчителя математики.

Ключові слова: професійна компетентність вчителя, методична компетентність вчителя, умови формування методичної компетентності.

Переходом до ринкових відносин та внесенням змін до змісту освіти Державними стандартами висуваються високі вимоги до рівня професійної компетентності майбутнього вчителя математики, зокрема методичної компетентності як складової професійної компетентності. Тому проблема розвитку професійної методичної компетентності майбутнього вчителя математики являється актуальною проблемою сучасної педагогічної освіти.

Метою статті є визначення сутності методичної компетентності як складової професійної компетентності майбутнього вчителя математики.

Для визначення основних напрямків вирішення цієї проблеми необхідно: 1) з'ясувати поняття професійна компетентність, методична компетентність; 2) визначити ключові ознаки поняття методична компетентність майбутнього вчителя математики; 3) з'ясувати умови